

האישה כ"אחר"

עלינו לשאול את עצמנו את השאלה מהי אשה? עצם הצגת השאלה מעלה על דעתנו מיד תשובה ראשונה: יש משמעות לעצם העובדה שאני מציגה את השאלה. גבר לא היה מעלה על דעתו לכתוב ספר על מצבם המיוחד של הגברים באנושות... עובדת היותו גבר מובנת מאליה... הגבר מייצג בו זמנית את החיובי ואת הניטרלי... האשה נתפסת כשליילי עד כדי כך שכל הגדרה מיוחסת לה כמגבלה, בלי כל הדדיות... הנקבה היא נקבית בשל העדר תכונות מסוימות" אמר אריסטו "עלינו לראות את אופיין של הנשים כלוקה בפגם טבעי" בעקבותיו פסק תומס (קדוש נוצרי) שהאשה היא "גבר פגום", יצור "מקרי". כך עולה (גם) מן הסיפור בספר בראשית... המתאר את חוה כמי שנבראה "מעצם עודפת" של אדם.

(ועוד נטען כי) האנושות היא זכרית, והגבר מגדיר את האישה לא בפני עצמה, אלא יחסית אליו... הזכר תופס את עצמו בלי האשה היא אינה תופסת את עצמה בלי הגבר. ואין היא אלא מה שהגבר מחליט.

המין השני סימון דה בבואר, מתוך ההקדמה לכרך הראשון

סימון דה בבואר – (בצרפתית Simone de Beauvoir) 1908 - 1986. פילוסופית, סופרת ופמיניסטית צרפתייה. נולדה בפריז. נחשבת לאם הפמיניזם טרום 1968 והתפרסמה במיוחד בעקבות עבודתה 'המין השני' הבוחנת את גורלה המסורתי של האישה. הייתה בת זוגו של ז'אן פול סארטר והתעניינה בעיקר בפמיניזם ואקזיסטנציאליזם. נפטרה בגיל 78 בפריז.

שאלות לדיון:

1. במה, לטענת דה בבואר, באה לידי ביטוי 'האחרות' של האישה?
2. איזו ביקורת מטיחה סימון דה-בבואר בתפיסה הגברית?
3. מה ההבדל בין תפיסת האשה את עצמה לתפיסת הגבר?

"שלושה מרחיבין דעתו של אדם, אלו הן: דירה נאה ואשה נאה וכלים נאים"
ברכות נז ע"ב

שאלות לדיון:

1. איך מתייחסים חז"ל לאישה באמירה שלפנינו
2. לפי המשפט: מי נחשב "אדם"?
3. מה הקשר בין התפיסה של חז"ל בציטוט שלפנינו לטענתה של דה בבואר?

היחס לאשה בשירים – מ"אשת חיל" ועד ה"היא (ש)רק רוצה לרקוד"

אֶשֶׁת-חֵיל, מִי יִמְצָא; וְרַחֵק מִפְּנִינִים מְכָרָה.
 יֵא בָטַח בָּהּ, לֵב בַּעֲלָהּ; וְשָׁלַל, לֹא יִחְסֹר.
 יֵב גְּמֻלָתָהּ טוֹב וְלֹא-רָע-- כֹּל, יָמֵי חַיֶּיהָ.
 יֵג דְּרָשָׁה, צָמֵר וּפְשָׁתִים; וַתַּעַשׂ, בְּחֶפֶץ כַּפֵּיהָ.
 יֵד הִיָּתָה, כְּאֲנִיּוֹת סוֹחֵר; מִמְּרָחֵק, תִּבְיֵא לַחֲמָה.
 טו וַתִּקֶּם, בְּעוֹד לִלְחָה--וַתִּתֵּן טָרֶף לְבֵיתָהּ; וְחָק, לְנַעֲרֹתֶיהָ.
 טז זָמְמָה שְׂדֵה, וַתִּקְחָהּ; מִפָּרִי כַּפֵּיהָ, נָטַע (נִטְעָה) כָּרִם.
 יז חֲנָנָה בְּעוֹז מִתְּנִיָּה; וַתֵּאֱמָץ, זְרוּעֹתֶיהָ.
 יח טַעֲמָה, כִּי-טוֹב סַחְרָה; לֹא-יִכְבֶּה בְּלִיל (בְּלִילָה) גֵּרָה.
 יט גִּדְיָה, שְׁלַחָה בְּכִישׁוֹר; וְכַפֵּיהָ, תִּמְכּוּ פֶלֶד.
 כ כַּפָּה, פָּרְשָׁה לְעֵנִי; וְגִדְיָה, שְׁלַחָה לְאֲבִיוֹן.
 כא לֹא-תִירָא לְבֵיתָהּ מִשְׁלֵג; כִּי כָל-בֵּיתָהּ, לְבֶשׂ שָׁנִים.
 כב מִרְבָּדִים עֲשֵׂתָה-לָּהּ; שֵׁשׁ וְאַרְגָּמָן לְבוּשָׁה.
 כג נוֹדַע בְּשַׁעְרִים בַּעֲלָהּ; בְּשִׁבְתּוֹ, עַם-זִקְנֵי-אֶרֶץ.
 כד סָדִין עֲשֵׂתָה, וַתִּמְכֹּר; וְחֲגוֹר, נָתַנָּה לְכַנְעָנִי.
 כה עֹז-וְהִדָּר לְבוּשָׁה; וַתִּשְׁחַק, לְיוֹם אַחֲרוֹן.
 כו פִּיָּה, פְּתַחַח בְּחֶכְמָה; וַתּוֹרֵת חֹסֵד, עַל-לְשׁוֹנָה.
 כז צוֹפִיָּה, הִילְכוֹת (הִלְיָכוֹת) בֵּיתָהּ; וְלָחֵם עֲצָלוֹת, לֹא תֹאכַל.
 כח קָמוּ בְּנֵיהָ, וַיֵּאֲשֻׁרוּהָ; בַּעֲלָהּ, וַיַּחֲלֶלְהָ.
 כט רַבּוֹת בְּנוֹת, עָשׂוּ חֵיל; וְאַתְּ, עָלִית עַל-כַּלְנֵה.
 ל שֶׁקֶר חֲחוּ, וְהִבֵּל הִלְפִי: אֵשֶׁה יָרְאת-הּ, הִיא תִתְהַלֵּל.
 לא תִּנּוּ-לָהּ, מִפָּרִי גִדְיָה; וַיַּהֲלִיחָהּ בְּשַׁעְרִים מַעֲשֵׂיָהּ.
 משלי לא י-לא

רבות בנות עשו חיל, ואת?! - בלה חן

הפרטים שמרכיבים את דמות האישה האידיאלית יוצרים טיפוס של סופרוומן. קווי המתאר המרשימים האלה לא כל כך הסתדרו לי כבר אז, בראשית צעדי, כבת, רעייה ואם עם הערך "כבודה בת מלך פנימה".

כשהייתי קטנה נהגתי להקשיב לאבי מולידי כשהוא שר באוזני אימי בכל ערב שבת את המזמור "אשת (ובלשונו 'אישעס') חיל מי ימצא ורחוק מפנינים מכרה". באותם ימים רחוקים, לא התעכבתי על כל שורה ושורה במזמור, ורק המילים "רבות בנות עשו חיל ואת עלית כולנה" הציתו בי גחלים לוחשות של הערצה לאמי מחד, וים של תהיות מאידך: איך ייתכן שכל איש שר בדיוק שורה זו לרעייתו, והלא יש רק אחת שעולה על כולנה ... כשגדלתי בשנים, וגם לי התחיל איש אחד לזמר בדיוק אותו מזמור, נתתי לפרטים השונים המרכיבים את דמות האישה האידיאלית להתנחל בתאי המוח האפורים שלי. עולה מהם אב טיפוס של סופרוומן, שלא רק ניחנה בסגולות טרומיות של נאמנות, חוכמה, חסד, חריצות, תמיכה בבן הזוג, ניהול משק הבית למופת, חינוך הבנים ועוד כהנה וכהנה, אלא שהיא גם יחידת משק סגור בפני עצמה: "עשתה סדין ותמכור... ידיה שילחה בכישור ותעש בחפץ כפיה...". היא מייצרת, משווקת ומפרנסת.

בלה חן, רבות בנות עשו חיל, ואת?! - וואלה חדשות, זירת פיוס

שאלות לדיון:

1. מהי "אשת חיל" לפי השיר?
2. האם, לדעתכם, אלו תפקידים הראויים לאשה?

כשאת אומרת לא

מילים: דן אלמגור, לחן: סשה ארגוב, שירה: התרנגולים

כשאת אומרת "לא", למה את מתכוונת?

למה את מתכוונת, כשאת אומרת "לא"?

האם ה"לא" הוא "לא" - ובאמת

אולי הוא רק "אולי, אך לא כעת",

או שה"לא" הוא רק "עוד לא"

אולי הוא "אוי", אולי הוא "בוא"

כי את אומרת "לא" כל כך בחן

שהוא נשמע לי עוד יותר מזמין מ"כן".

...

כשהיא אומרת "לא" למה היא מתכוונת?

למה היא מתכוונת כשהיא אומרת "לא"?

האם זה "לא" כזה מוחלט

או שה"לא" הוא רק זמני בלבד,

אולי הוא "טוב, אך לא עכשיו"

אולי זהו בעצם "נו"

אך אם היו אומרים רק "לא" ו"כן"

אז מה בכלל היה נשאר פה מעניין ...

כשאת אומרת "לא" למה את מתכוונת?

למה את מתחננת כשאת אומרת "לא"?

כי אם אינך רוצה בכלל בכלל

הגידי לי "סתלק כבר וחסל!"

תגידי "די" או: "עוף מפה"

רק אל נא, אל תגידי "לא"

כי את אומרת "לא" כל כך בחן

שהוא נשמע לי עוד יותר מזמין מ"כן".

שאלות לדיון:

1. מה דעתכם על השיר? האם יש לכם קושי עם מילותיו?
2. שלושים שנה לאחר פרסום הפזמון, לצורך הפרשנות המשפטית שנדרש אליה בערעור בפרשת האונס בשמרת (אונס קבוצתי שהתרחש בקיבוץ שמרת ב-1988 שבו טענו האנסים שהנאנסת לא התנגדה למעשיהם) ציטט השופט מישאל חשין את הבית הראשון של הפזמון, "כשאת אומרת לא" והתפלמס עם מילותיו, כשהוא דוחה מכל וכל את המסר המשתמע מהן:

האמנם כך הוא? האמנם "לא" הוא "אולי"? האמנם "לא" הוא "בוא"? האמנם "לא" הוא "כן", ואף "עוד יותר מזמין מ"כן"? אין ספק בלבנו שהפזמונאי כתב דברים שכתב בחיך, בקלילות ובבדיחות דעת, בוודאי בכישרון, ואולם מתגנב חשש אל לב כי יש שיראו בדבריו מורה דרך להליכות ולמנהגות, וכאומרים: ממנו נשמע וכן ננהג.

ועל כך נאמר אנו, בלשון צלולה ובלא פקפוק וגמגום: כשאשה אומרת "לא", היא מתכוונת ל"לא" כמשמעותו בחיי יום-יום וכהוראתו במילון. כך אישה, כך גבר, כך ילד, כך ילדה, כך זקן, כך זקנה, כך כל אדם. "לא" הוא לעולם "לא", ואין "לא" שהוא "כן". אין עיוור פיקח ואין שיכור פיקח, אין חכם טיפש ואין ותרן עיקש, אין שחור שהוא לבן, ואין לילה שהוא יום - והכול אם מדברים אנו בלשון בני אדם. "לא" הוא "לא". אשה האומרת "לא", והגבר מתייחד עמה על אף אותו "לא", הייחוד הוא שלא בהסכמתה, והמעשה הוא מעשה אינוס.

• מדוע השופט חשין ביקר את השיר אם הבין שמדובר בשיר שנכתב בקלילות ובבדיחות הדעת?

3. כהתייחסות לדבריו של השופט חשין החליט דן אלמגור לערוך שינוי בבית השלישי של השיר, במטרה להתאימו לפסיקת השופט ולרוח התקופה:

כשהיא אומרת "לא" לזה היא מתכוונת,
לזה היא מתכוונת כשהיא אומרת "לא".
לכן ה"לא" שלה סופי, מוחלט,
רק היא קובעת, לא שום בית משפט,
אז תהיה לי תרנגול
ואל תהיה חכם גדול.
היא לא רומזת "כן", או "אולי" או "בוא",
כשהיא אומרת "לא", היא מתכוונת "לא"!

• האם לדעתכם גם דן אלמגור חושב כי מן השיר עולה מסר בעייתי?

היא רק רוצה לרקוד

מילים ולחן: דורון מדלי שירה: עומר אדם, משה פרץ

אין לנו זמן, שחור או לבן
שנה תיגישה- היא אומרת
נצא למרדף, מקצב מטורף
רואה תיחיים קצת אחרת

עזוב חתונה, שמלה לבנה
חבל לה על הכסף
עם כל הכבוד ויש לה כבוד
היא רק רוצה לרקוד

אין מה לעשות איתה
היא רק רוצה לרקוד
איפה לא תיקח אותה
היא רק רוצה לרקוד
מהחוף של מיקונוס עד החוף של מוש
עלה על הבר, אל תחשוב על מחר
היא רק רוצה לרקוד

תיקח הלוואה, תקנה לה דירה
זה לא מעניין היא אומרת
שיגרה זה פאסה, אז אל תנסה
להיות כמו כולם, היא אחרת
יש פעם אחת, חיים פעם אחת
זה לא חוזר עיוני
תן לה כבוד, היא פיצחה את הקוד
היא רק רוצה לרקוד

אין מה לעשות איתה
היא רק רוצה לרקוד

איפה לא תיקח אותה
היא רק רוצה לרקוד
מהחוף של מיקונוס עד החוף של מוש
עלה על הבר, אל תחשוב על מחר
היא רק רוצה לרקוד

וזה עושה אותה סקסית
עושה אותה יפה
עוצמת תיעיניים
רוקדת יחפה

שאלות לדיון:

1. מה דעתכם על תיאור האשה בשיר?
2. האם יש שירים מתקופתנו שאתם חושבים שלמרות שהם קלילים הם עשויים להתפרש באופן בעייתי?

